

GEZIN EN ARBEID: EEN GENERATIE (MAAKT HET) VERSCHIL

Hoofdstuk 20

Karen Geurts

Een van de meest uitgesproken evoluties op de arbeidsmarkt in de voorbije 50 jaar is de veranderde positie van vrouwen. Hun arbeidsdeelname is in de loop van de voorbije decennia aan een ijtempo toegenomen en de kloof met de mannelijke bevolking is zienderogen geslonken. Enkel de aanwezigheid van één of meerdere kinderen in het huishouden kon tot voor kort een deel van de vrouwelijke bevolking ervan weerhouden om zich ten volle in het beroepsleven te storten. Volgens een recent OESO-rapport¹ is deze remmende factor, althans in België, nu ook al van de baan. Vrouwen met één kind zouden in ons land zelfs vaker aan het werk zijn dan vrouwen zonder kinderen. Meer nog, “waar in de meeste OESO-landen de werkzaamheid van moeders met twee of meer kinderen systematisch lager ligt dan die van moeders met één kind, vormen België en Zweden hierop de opvallende uitzonderingen: de aanwezigheid van kinderen heeft er geen impact op de vrouwelijke werkzaamheidsgraad” (sic).

1 *Kinderen geen invloed?*

Deze boude beweringen van de OESO trokken onze aandacht. We gingen dan ook op zoek naar de werkelijke betekenis van deze cijfers.² Hoe komt het, vroeg wij ons af, dat in een land waar kinderen zogenaamd geen remmende invloed meer hebben op de arbeidsdeelname van vrouwen, er toch nog een groot verschil bestaat tussen mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt en dat dit verschil zelfs groter is dan gemiddeld in de OESO-landen? In eerste instantie vermoedden wij dat onze Waalse zusters hier voor iets tussen zaten. Maar neen, ook in Vlaanderen spreekt uit de cijfers dezelfde paradox (tabel 20.1).³

1 OECD (2002) 'Women at work: who are they and how are they faring?' In: Employment Outlook, p. 63-125.

2 Het thema van dit hoofdstuk – de arbeidsdeelname naar huishoudtype – wordt uitgebreid behandeld in het te verschijnen 'Minder gezin, meer arbeid?', deel 2 in de Jaarreeks 2002 van het Steunpunt WAV.

3 Omdat andere basisbestanden werden gebruikt kunnen de cijfers in dit hoofdstuk lichtjes afwijken van de andere hoofdstukken in dit jaarboek. De gehanteerde methodologie vindt u op www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Methodologische bijlage.

Indien we het aandeel werkenden bij de mannen delen door het aandeel werkenden bij de vrouwen krijgen we een zicht op het verschil in werkzaamheid tussen mannen en vrouwen.⁴ In Vlaanderen anno 2000 bedraagt deze *seksekloof* 1,29 (man 90%/vrouw 70%).⁵ Dit wil zeggen dat het verschil tussen mannen en vrouwen er ongeveer even groot is als in Nederland, maar heel wat groter dan in Frankrijk, Duitsland en het gemiddelde van de OESO-landen. In dit hoofdstuk gaan we na in hoeverre deze kloof tussen de geslachten – of de beperktere deelname van vrouwen op de arbeidsmarkt – verband houdt met de aanwezigheid van kinderen in het huishouden. Net als in het OESO-rapport beperken we ons tot de leeftijdscategorie 25-54 jaar omdat ouders met kinderen in de overige leeftijdscategorieën slechts een kleine minderheid vormen.

Tabel 20.1

Vrouwelijke werkzaamheidsgraad en seksekloof¹ in werkzaamheid bij de 25- tot 54-jarigen naar de aanwezigheid van kinderen (Vlaams Gewest, België, Nederland, Duitsland, Frankrijk, OESO-gemiddelde; 2000)

	Totaal		Geen kinderen		1 kind		2 of meer kinderen	
	Werkzaamheidsgraad	Seksekloof	Werkzaamheidsgraad	Seksekloof	Werkzaamheidsgraad	Seksekloof	Werkzaamheidsgraad	Seksekloof
Vlaams Gewest	70,0	1,29	69,1	1,23	74,0	1,29	71,8	1,33
België	65,7	1,32	65,5	1,22	70,2	1,33	67,2	1,39
Nederland	70,9	1,30	79,4	1,14	69,4	1,35	65,0	1,45
Duitsland	71,1	1,23	79,6	1,07	70,9	1,29	61,5	1,50
Frankrijk	69,6	1,25	76,2	1,11	74,8	1,24	62,6	1,47
OESO-landen	69,0	1,27	73,7	1,16	70,6	1,32	61,9	1,52

1 seksekloof: verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke werkzaamheidsgraad

Bron: Eurostat LFS, OECD (2002) (Bewerking Steunpunt WAV)

Het Vlaams Gewest staat in dit hoofdstuk centraal. Hier en daar vergelijken we met de buurlanden Frankrijk, Duitsland en Nederland. Een beknopte beschrijving van de situatie in de drie buurlanden (EU-3) vindt u in de kaders. Ook concentreren we ons in dit hoofdstuk op de *belangrijkste* gezinstypen. Minder voorkomende huishoudcategorieën zoals koppels met drie of meer kinderen of eenoudergezinnen komen in dit hoofdstuk niet of nauwelijks

4 Zie Vandenbrande en Van Mechelen (2001) en Vandenbrande (2001). De seksekloof meet het *relatieve* verschil tussen de werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen (werkzaamheidsgraad man / werkzaamheidsgraad vrouw) en wijkt af van de OESO-indicator (OECD, 2002, p. 77) die het *absolute* verschil meet (werkzaamheidsgraad man – werkzaamheidsgraad vrouw).

5 Een cijferbijlage met bijkomende tabellen en uitgebreid cijfermateriaal vindt u op www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 jaarboek cijferbijlage.

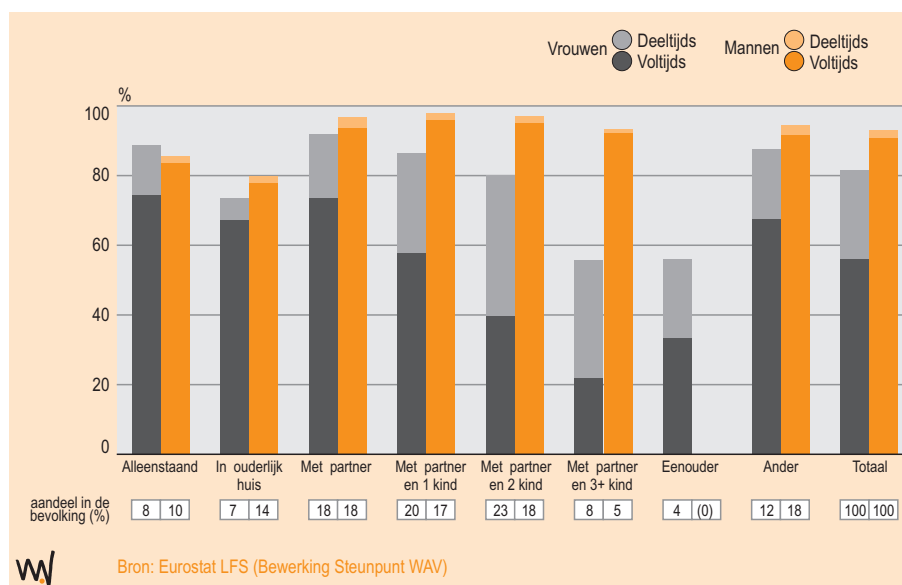
aan bod. Hiervoor en voor de vergelijking met de andere Europese landen verwijzen we naar deel 2 van de Jaarreks 2002 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen'.⁶

2 Jonge ouders (25-34 jaar)

Jonge volwassenen tussen 25 en 34 jaar vormen met een aandeel werkenden van 87% de meest actieve bevolkingsgroep in Vlaanderen. Ook in vergelijking met de buurlanden scoren de Vlaamse 25- tot 34-jarigen bijzonder hoog. Deze jonge bevolkingsgroep laat zich blijkbaar niet afschrikken door de diepe genderkloof die in ons gewest bij de oudere generaties bestaat. Het sekseverschil inzake werkzaamheid bedraagt bij hen 'slechts' 1,14, wat een stuk lager is dan in de buurlanden.

Figuur 20.1

Werkzaamheidsgraad en aandeel deeltijdarbeid van de 25- tot 34-jarigen naar geslacht en huishoudsituatie (Vlaams Gewest; 2000)

6 Geurts (2002), 'Minder gezin, meer arbeid?', deel 2 in de Jaarreks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen' (Steunpunt WAV - SSA).

Uit figuur 20.1 blijkt dat in Vlaanderen de jonge volwassenen die *nog geen kinderen* hebben, zeer sterk op de arbeidsmarkt aanwezig zijn en dat het verschil tussen mannen en vrouwen in deze bevolkingsgroep zeer beperkt blijft. Bij de jonge *ouders* ligt de zaak echter anders: het aandeel werkenden onder de jonge *moeders* ligt lager dan bij de vrouwen zonder kinderen en neemt gradueel af naarmate het aantal kinderen hoger ligt. *Mannen* met kinderen blijven zeer sterk op de arbeidsmarkt aanwezig en bereiken met een aandeel werkenden van meer dan 90% een quasi volledige werkzaamheid.

Het sekseverschil, dat bij de 25- tot 34-jarigen *zonder* kinderen nauwelijks bestaat, wordt dus groter naarmate het aantal kinderen toeneemt. Deze vaststelling impliceert dat de kloof tussen mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt in deze leeftijdscategorie nog steeds bestaat en wel degelijk gebonden is aan een bepaalde gezinssituatie.

Bij de jonge volwassenen in de drie buurlanden treffen we dezelfde samenhang tussen arbeidsdeelname en huishoudsituatie aan (zie kader). Het patroon van lagere vrouwelijke werkzaamheid bij een hoger aantal kinderen is in de buurlanden zelfs veel meer uitgesproken dan in Vlaanderen en de seksekloof tussen mannen en vrouwen met kinderen is er bijgevolg veel groter. In het licht hiervan blijkt de werkzaamheid van Vlaamse vrouwen met één of twee kinderen zich al bij al op een betrekkelijk hoog peil te handhaven en blijft het verschil met de mannen hier te lande al bij al beperkt.

We kunnen besluiten dat het hebben van één of twee kinderen nog slechts voor een *klein deel* van de Vlaamse vrouwen van de jongere generatie hand in hand gaat met het niet hebben van een betaalde job, en dat dit deel niet-werkende jonge moeders in ons gewest veel beperkter is dan in de buurlanden (17% versus 35%).

De bewering van de OESO, dat kinderen in ons land géén remmende invloed meer zouden hebben op de arbeidsdeelname van vrouwen, blijkt dus alvast met betrekking tot de *jonge* volwassenen (25-34 jaar) erg voorbarig. Toch is de OESO-stelling niet helemaal naast de kwestie: de bijzonder hoge werkzaamheid van jonge Vlaamse moeders is immers uitzonderlijk, zowel in vergelijking met de oudere generaties als in vergelijking met de drie buurlanden; de overgrote meerderheid van de jonge Vlaamse moeders laat zich er door een *beperkt* aantal (één of twee) kinderen niet van weerhouden om zich op de arbeidsmarkt aan te bieden.⁷

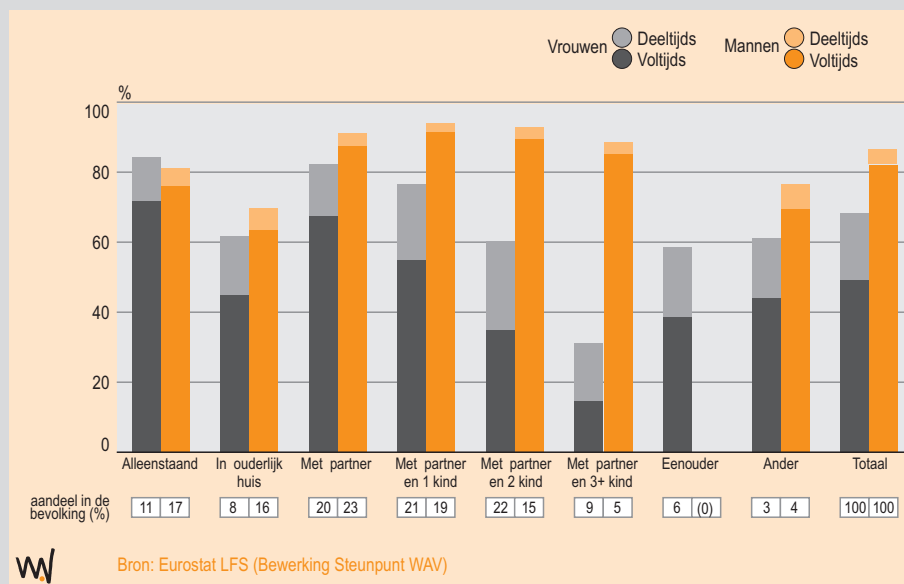
⁷ Activiteitsgraad (aandeel werkenden + werkzoekenden) = 90% bij vrouwen uit koppels met één kind, 83% bij vrouwen uit koppels met twee kinderen (leeftijdsklasse 25-34 jaar).

25- tot 34-jarigen in Nederland, Frankrijk en Duitsland

De werkzaamheidsgraad van de 25- tot 34-jarigen in de EU-3-landen bedraagt gemiddeld 79%: 86% in Nederland en 78% in Frankrijk en Duitsland. De gemiddelde seksekloof in deze drie landen is 1,23. Vrouwen zonder kinderen zijn voor meer dan 80% of zelfs 90% aan het werk. In elk van de drie landen is het man-vrouw-verschil in de huishoudtypen zonder kinderen dan ook klein of onbestaand. Van de vrouwen met één kind heeft nog amper 70% een betaalde baan en bij de vrouwen met twee kinderen is dit aandeel al gezakt tot 60%. De seksekloof in EU-3 is daardoor bij de koppels met één kind dubbel zo groot als in het Vlaams Gewest (1,30 tegenover 1,14) en bij de koppels met twee en met drie of meer kinderen neemt de afwijking tussen Vlaanderen en de buurlanden gradueel toe. Deeltijdarbeid komt bij werkende moeders in de buurlanden nog vaker voor dan in het Vlaams Gewest.

Figuur 20.2

Werkzaamheidsgraad en aandeel deeltijdarbeid van de 25- tot 34-jarigen naar geslacht en huishoudsituatie (Frankrijk*; 2000)

* De situatie in Nederland en Duitsland is vergelijkbaar met die in Frankrijk – zie hiervoor figuren en tabellen in de cijferbijlage.

De relatief hoge arbeidsdeelname van jonge vrouwen met kinderen in Vlaanderen is een recente ontwikkeling. Tien jaar geleden lag de werkzaamheidsgraad van 25- tot 34-jarige vrouwen met kinderen 15 procentpunten lager dan nu.⁸ Bij deze gunstige evolutie moet echter een belangrijke kanttekening geplaatst worden: wat de hoge arbeidsdeelname van jonge Vlaamse moeders anno 2000 sterk nuanceert is het feit dat een groot deel van hen, net als in de buurlanden, niet voltijds werkt. Een derde van de jonge Vlaamse moeders met één kind werkt deeltijds en bij de moeders met twee kinderen is het aandeel deeltijders al opgelopen tot de helft.⁹ Ter vergelijking, van de jonge mannen met kinderen heeft hooguit 3% een deeltijdse baan. Als je dus rekening houdt met de ongelijke aandelen deeltijdarbeid, blijkt de kloof tussen de seksen ook in de jonge Vlaamse huisgezinnen nog stevig verankerd te zijn.

3 *Ouders 35-44 jaar*

In de leeftijdsklasse 35 tot 44 jaar verdwijnt de ‘voorsprong’ van Vlaanderen op de buurlanden als sneeuw voor de zon. De Vlaamse werkzaamheidsgraad ligt hier nauwelijks hoger dan het EU-3-gemiddelde (83% versus 81%) en de kloof tussen de seksen, die bij de Vlaamse 25- tot 34-jarigen zo gering was, is in deze leeftijdsklasse even groot als gemiddeld in de buurlanden (ca. 1,25).

Ook met betrekking tot het huishoudpatroon zijn de parallellen tussen Vlaanderen en de buurlanden in deze leeftijdsklasse opvallend: zowel de arbeidsdeelname als de man-vrouw-verhoudingen in de diverse huishoudposities vertonen sterke gelijkenissen over de landsgrenzen heen.

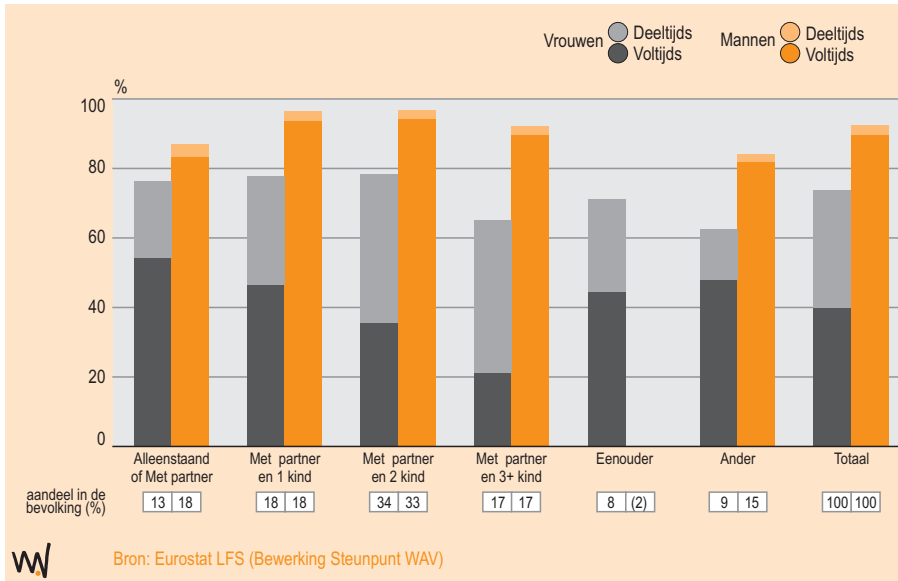
---

8 In Duitsland en Frankrijk was de groei van de werkzaamheid in deze bevolkingsgroep veel minder groot: tien jaar geleden lag de werkzaamheidsgraad van 25- tot 34-jarige vrouwen met kinderen er respectievelijk 3 en 4 procentpunten lager dan nu. In Nederland was de werkzaamheidsgroei in deze groep groter dan in het Vlaams Gewest (+22%).

9 In de buurlanden komt deeltijdarbeid bij jonge moeders nog frequenter voor, zie cijferbijlage.

Figuur 20.3

Werkzaamheidsgraad en aandeel deeltijdarbeid van de 35- tot 44-jarigen naar geslacht en huishoudsituatie (Vlaams Gewest; 2000)

De meeste vrouwen tussen 35 en 44 jaar hebben kinderen ten laste. Vrouwen zonder (thuiswonende) kinderen vormen in deze leeftijdsklasse een kleine minderheid: in het Vlaams Gewest bijvoorbeeld, woont 5% van de 35- tot 44-jarige vrouwen alleen en 8% samen met een partner zonder kinderen.¹⁰

Het meest opmerkelijke kenmerk van de vrouwen tussen 35 en 44 jaar is dat de verschillen tussen de gezinsposities beperkt blijven. Het typische patroon van dalende werkzaamheid bij een hoger aantal kinderen is hier veel minder sterk aanwezig. Dit neemt niet weg dat de aanwezigheid van kinderen blijft samengaan met een lagere werkzaamheid bij de vrouwen dan bij de mannen en dat deeltijdarbeid bij vrouwen toeneemt met het aantal kinderen. Net als in de jongere leeftijdscategorie blijkt dit patroon in Vlaanderen minder uitgesproken te zijn dan in de buurlanden.

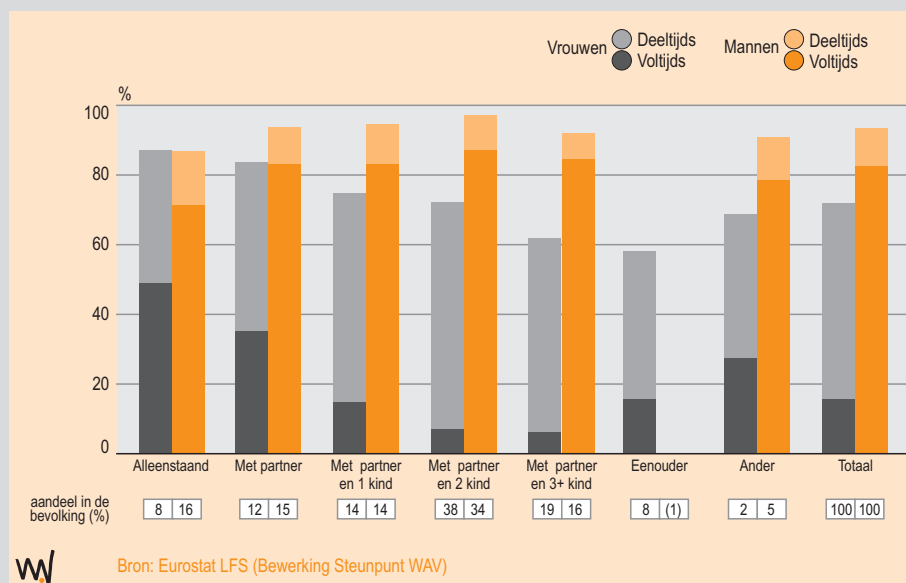
¹⁰ In onze buurlanden liggen deze aandelen iets hoger: de EU-3-gemiddelden zijn 8% vrouwelijke alleenstaanden en 10% vrouwen in koppels zonder kinderen.

35- tot 44-jarigen in Nederland, Frankrijk en Duitsland

De 35- tot 44-jarigen in de buurlanden halen een gemiddelde werkzaamheidsgraad van 81% en de seksekloof bedraagt in deze leeftijdsklasse 1,24. Het patroon van dalende vrouwelijke werkzaamheid bij een hoger aantal kinderen is hier minder uitgesproken dan in de jongere leeftijdscategorie, maar blijft duidelijk aanwezig. In de lijn hiervan is de kloof tussen de seksen groter naarmate het aantal kinderen hoger ligt.

Figuur 20.4

Werkzaamheidsgraad en aandeel deeltijdarbeid van de 35- tot 44-jarigen naar geslacht en huishoudsituatie (Nederland*; 2000)

* De situatie in Frankrijk en Duitsland is vergelijkbaar met die in Nederland – zie hiervoor figuren en tabellen in de cijferbijlage

Op het eerste zicht zijn de gelijkenissen tussen Vlaanderen en de drie buurlanden groot. Toch zijn er ook verschillen. We stellen immers vast dat Vlaamse moeders in deze leeftijdsklasse *minder vaak* aan het werk zijn dan jonge moeders (25-34 jaar), terwijl dit in onze buurlanden net omgekeerd is. Enerzijds heeft dit te maken met een cohorte-effect, nl. het feit dat de werkzaamheid van jonge moeders in Vlaanderen het voorbije decennium zo explosief is toegenomen (zie hoger). Het werkzaamheidspeil van deze jongere vrouwen ligt daardoor

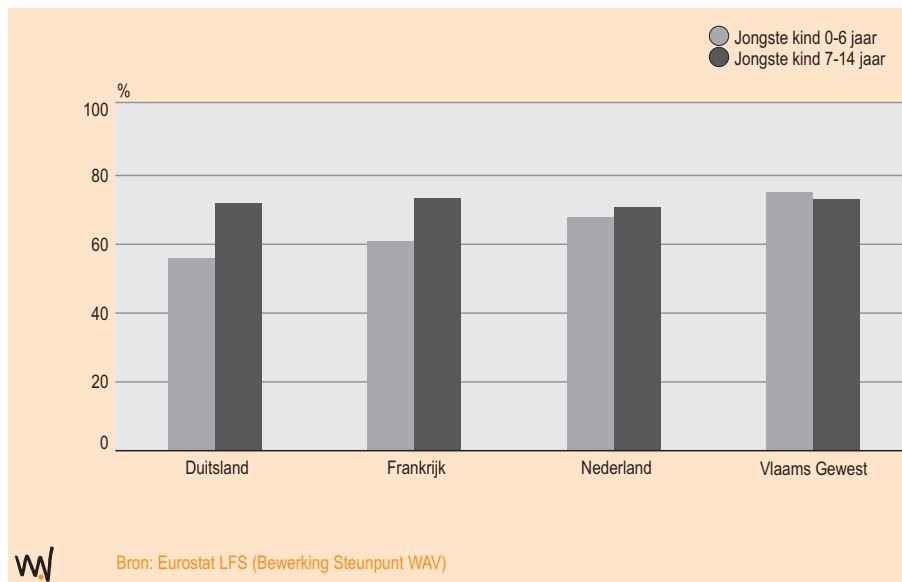

anno 2000 bijzonder hoog en is uiteraard zeer moeilijk te evenaren door de oudere leeftijdsgroep, die een decennium geleden minder massaal toetrad tot de arbeidsmarkt.¹¹

Anderzijds zou het verschil tussen Vlaanderen en de buurlanden ook kunnen te maken hebben met een verschillend in- en uittredepatroon van vrouwen met kinderen. Het feit dat in onze buurlanden moeders tussen 35 en 44 jaar vaker aan het werk zijn dan de jongere moeders (25-34 jaar), zou erop kunnen wijzen dat een deel van de vrouwen *herintreedt* op de arbeidsmarkt wanneer de kinderen een bepaalde leeftijd hebben bereikt. Uit figuur 20.5 blijkt inderdaad dat in Duitsland en Frankrijk de werkzaamheidsgraad van moeders met schoolgaande kinderen (7-14 jaar) een stuk hoger ligt dan die van moeders met kleine kinderen (0-6 jaar). Dit bevestigt het vermoeden dat in deze landen een behoorlijk deel van de moeders herintreedt nadat ze tijdelijk uit het arbeidscircuit stapten om de zorg voor hun kleine kinderen op te nemen.¹²

Figuur 20.5

Werkzaamheidsgraad van de moeders (25-54 jaar) naar de leeftijd van het jongste kind (Duitsland, Frankrijk, Nederland, Vlaams Gewest; 2001)

11 Helaas kunnen we op basis van deze gegevens niet reconstrueren in welke arbeids- en gezinssituatie de huidige cohorte 35- tot 44-jarige moeders zich tien jaar geleden bevonden.

12 Deze stelling moet onderbouwd worden met panelgegevens. Cijfers over herintreedsters in de zin van het aantal vrouwen dat na een onderbreking van enkele jaren (omwille van zorg voor het gezin) opnieuw aan het werk gaat, zijn echter schaars en concentreren zich voornamelijk rond de maanden voor en na de geboorte; zie bijvoorbeeld Schippers (2002) voor Nederland en Gutierrez-Domenech (2002) voor Spanje in vergelijking met België, Frankrijk, Italië en Zweden.

Uit figuur 20.5 blijkt eveneens dat dit stramien van herintrede in Nederland veel minder sterk aanwezig is en in Vlaanderen al helemaal niet: hier blijft de werkzaamheid van moeders min of meer op hetzelfde peil ongeacht de leeftijd van het jongste kind. De figuur toont de *globale* groep 25- tot 54-jarige moeders maar ook in de gedetailleerde leeftijdsklassen treffen we dezelfde kenmerken aan (zie cijferbijlage). De verklaring voor het Vlaamse (en Nederlandse) patroon kan wellicht gevonden worden in het feit dat vrouwen met *kleine* kinderen reeds een relatief hoog werkzaamheidspeil bereiken en daar nadien niet meer bovenuit stijgen: bij vrouwen met *oudere* kinderen (tussen 7 en 14 jaar) ligt de werkzaamheid immers overal rond 70%. Vermoedelijk blijft er dus in Vlaanderen en Nederland, net als in Frankrijk en Duitsland, een 'harde kern' (ca. 30%) van moeders bestaan die ongeacht de leeftijd van de kinderen geen betaalde baan heeft. Het is dan ook uitkijken of de jonge moeders in Vlaanderen (25-34 jaar) erin zullen slagen hun bijzonder hoge werkzaamheidsgraad in de toekomst te handhaven.

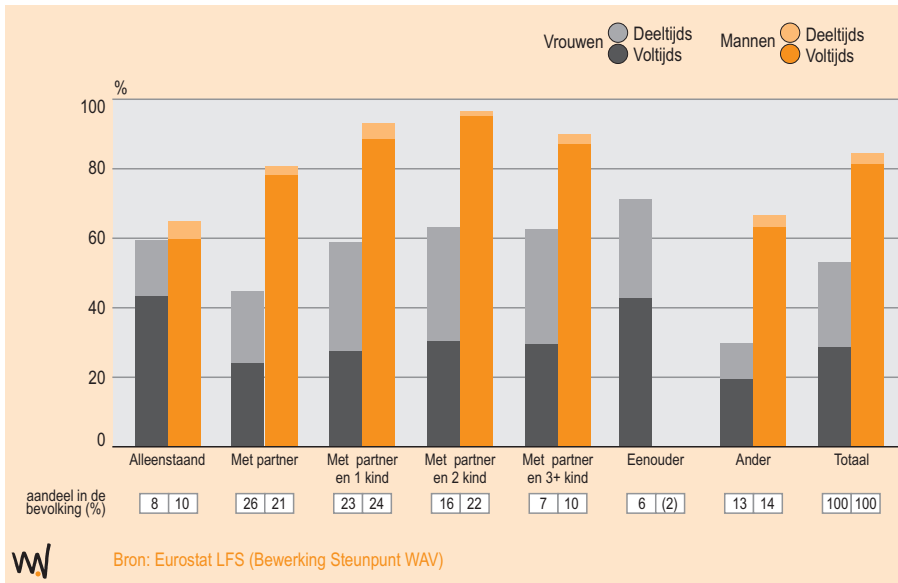
De bewering van de OESO, dat kinderen in ons land géén remmende invloed meer zouden hebben op de arbeidsdeelname van vrouwen, blijkt ook voor de 35- tot 44-jarigen – althans in Vlaanderen – niet op te gaan. De kloof tussen mannen en vrouwen in deze leeftijdsklasse is immers groot en blijkt onmiskenbaar samen te gaan met de aanwezigheid van kinderen. Bovendien blijken Vlaamse niet-werkende moeders, in tegenstelling tot vrouwen in de buurlanden, niet opnieuw in te treden op de arbeidsmarkt wanneer hun kinderen de schoolgaande leeftijd bereikt hebben.

4 *Oudere ouders (45-54 jaar)*

Bij de 45-tot 54-jarigen ligt de Vlaamse werkzaamheidsgraad een stuk lager dan in de buurlanden (69% versus 77%). Opnieuw zijn het voornamelijk de vrouwen die het verschil maken, met een werkzaamheid van 53% in Vlaanderen tegenover 68% in EU-3. De werkzaamheidsgraad van mannen in deze leeftijdsklasse ligt overal op hetzelfde hoge niveau (ca. 85%).

Figuur 20.6

Werkzaamheidsgraad en aandeel deeltijdarbeid van de 45- tot 54-jarigen naar geslacht en huishoudsituatie (Vlaams Gewest; 2000)

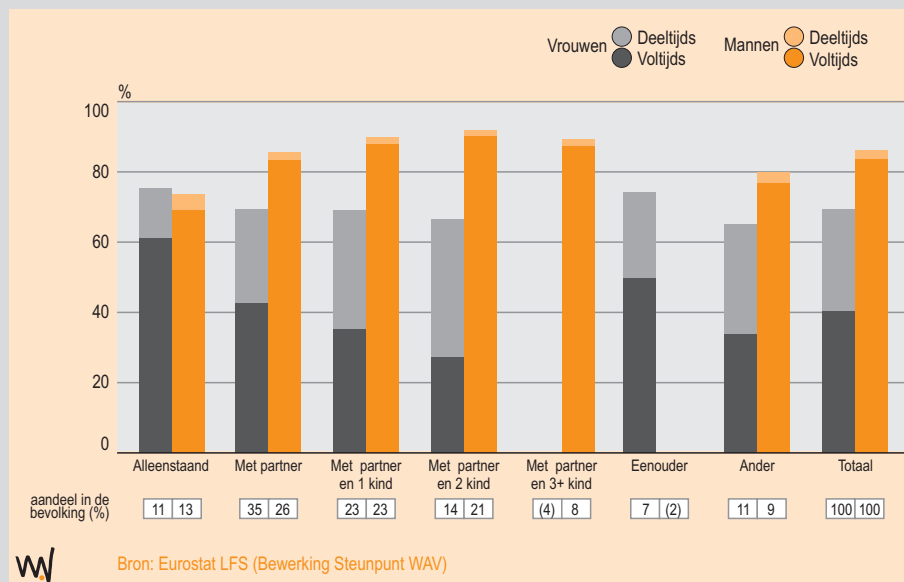
Het lage werkzaamheidspeil van vrouwen tussen 45 en 54 jaar in Vlaanderen (en tot op zekere hoogte ook in Nederland) heeft in de eerste plaats te maken met een generatie-effect: oudere cohorten vrouwen zijn opvallend minder op de arbeidsmarkt aanwezig dan de jongere. In Frankrijk en Duitsland blijven de verschillen tussen de oudere en jongere cohortes relatief beperkt, maar in Vlaanderen en Nederland heeft de oudere cohorte vrouwen (45-54 jaar) altijd veel minder sterk geparticipeerd dan de jongere (zie tabellen en figuren in bijlage). Bovendien blijkt uit de verfijning van de gegevens naar gezinscategorie, dat de toenemende werkzaamheid van de verschillende cohortes zich in de loop van de jaren '90 veel sterker heeft gemanifesteerd bij vrouwen met kinderen dan bij vrouwen zonder kinderen en dat de toename binnen de groep vrouwen met kinderen sterker was naarmate het aantal kinderen hoger ligt (zie tabellen en figuren in bijlage). Met andere woorden, hoe groter de achterstand van het huishoudtype op de arbeidsmarkt, hoe sterker de verbetering in de loop van de voorbije tien jaar.

45- tot 54-jarigen in Frankrijk en Duitsland

In Frankrijk en Duitsland verschilt de situatie van de 45- tot 54-jarigen niet zo sterk van de jongere leeftijdscategorie (35-44 jaar): de werkzaamheidsgraad van zowel mannen als vrouwen ligt er iets onder het niveau van de jongere bevolkingsgroep (35-44 jaar). In de huishoudcategorieën 'koppels met één of twee kinderen' – de grootste groep in deze leeftijdsklasse – blijft het werkzaamheidspeil van vrouwen relatief hoog (tegen de 70%). Vrouwen uit koppels *zonder* inwonende kinderen (25 à 30% van de bevolking) bevinden zich min of meer in dezelfde arbeidssituatie als vrouwen uit koppels met één of twee kinderen. Deze vaststelling doet vermoeden dat vrouwen van deze leeftijd hun arbeidssituatie nauwelijks veranderen wanneer de kinderen het huis uit zijn.

Figuur 20.7

Werkzaamheidsgraad en aandeel deeltijdarbeid van de 45- tot 54-jarigen naar geslacht en huishoudsituatie (Duitsland*; 2000)

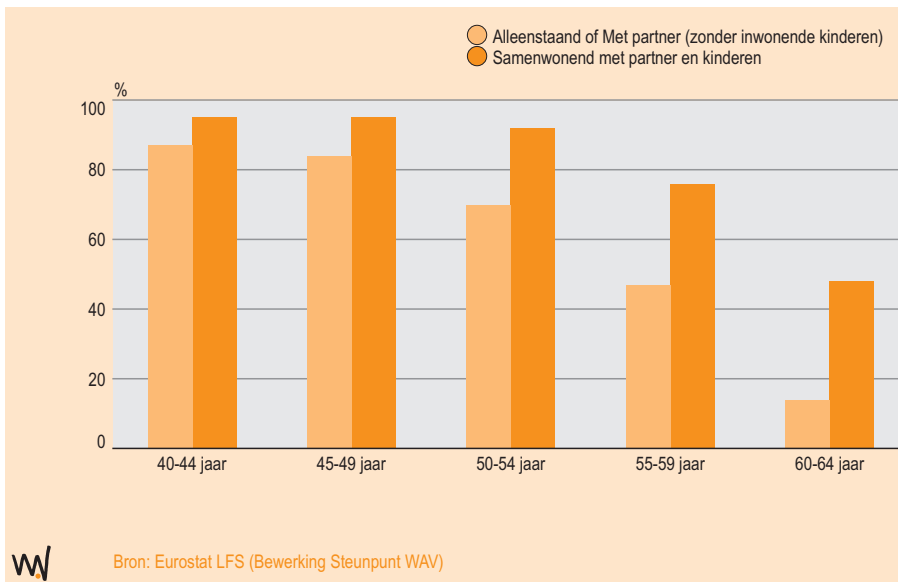
* De situatie in Frankrijk is vergelijkbaar met die in Duitsland; die van Nederland sluit dichterbij de Vlaamse – zie hiervoor figuren en tabellen in de cijferbijlage.

Kinderen uit huis, het pensioen wenkt...?

Een tweede vaststelling op basis van figuur 20.6 is dat de werkzaamheidsgraad van Vlaamse vrouwen in koppels zonder inwonende kinderen op een erg laag peil ligt.¹³ Enerzijds lijkt dit er, net als in de buurlanden, op te wijzen dat niet-werkende moeders niet meer herintreden op de arbeidsmarkt nadat de kinderen het huis uit zijn (zie kader). In vergelijking met de buurlanden ligt het werkzaamheidspeil van Vlaamse vrouwen in deze bevolkingsgroep echter wel extreem laag en dringt zich een bijkomende verklaring op.

Figuur 20.8

Mannelijke werkzaamheidsgraad naar huishoudsituatie en leeftijd (Vlaams Gewest; 2000)

Als hypothese schuiven we naar voren dat mogelijk economische overwegingen als verklaring kunnen aangehaald worden: wellicht verlaat een deel van de beroepsactieve vrouwen de arbeidsmarkt wanneer zij financieel niet meer moeten instaan voor het onderhoud en de studies van hun kinderen. We schuiven deze hypothese naar voren omdat dit patroon alleszins bij de mannen sterk aanwezig blijkt te zijn: de werkzaamheidsgraad van Vlaamse mannen (45-54 jaar) in koppels zonder kinderen ligt heel wat lager dan die van mannen in

13 In deze laatste gezinspositie bevinden zich in het Vlaams Gewest 26% van de vrouwen tussen 45 en 54 jaar (tegenover 8% bij de 35- tot 44-jarigen): het zijn overwegend koppels waarvan de kinderen reeds het ouderlijk huis verlaten hebben.

koppels met kinderen. Dit patroon zet zich versterkt door in de leeftijdscategorie 55-59 jaar (figuur 20.8): in deze leeftijdsklasse blijkt enkel de groep mannen met kinderlast, of met andere woorden de groep met hogere financiële lasten, een hoog werkzaamheidspeil te behouden, terwijl in de overige groep het aandeel werkenden strandt op minder dan 50%. Met andere woorden, de aanwezigheid van kinderen in het huishouden lijkt voor een belangrijk deel van de oudere mannen een reden te zijn om zich *nog niet* van de arbeidsmarkt terug te trekken. Vermoedelijk biedt hetzelfde patroon een verklaring voor de lagere werkzaamheidsgraad van vrouwen uit koppels zonder kinderen vanaf de leeftijd van 45 jaar.¹⁴

In de leeftijdsklasse 45-54 jaar lijkt de OESO-stelling die we aan het begin van dit hoofdstuk aanhaalden, wél enigszins steek te houden: vrouwen met inwonende kinderen zijn in deze leeftijdsklasse merkkelijk vaker aan het werk dan vrouwen zonder kinderen. De reden hiervoor is echter niet dat kinderen geen remmende invloed meer zouden hebben op de participatie van vrouwen, maar wél dat moeders, nadat de kinderen het ouderlijk huis verlaten hebben, niet meer herintreden op de arbeidsmarkt en dat een aantal van hen op dat ogenblik wellicht zelfs uittreedt.

5 *Hoezo, OESO?*

Uit voorgaande analyse komt naar voor dat bij vrouwen in het Vlaams Gewest de aanwezigheid van kinderen nog steeds blijkt samen te gaan met een lager werkzaamheidspeil.

De bewering van de OESO, dat in ons land de aanwezigheid van kinderen geen remmend effect meer zou hebben op de werkzaamheid van vrouwen, blijkt dus – althans voor het Vlaams Gewest – voorbarig. De cijfers in bijlage tonen dat de situatie in het Waals Gewest niet fundamenteel afwijkt van die in het Vlaams Gewest.

De OESO baseerde zich voor haar stelling op cijfers van de leeftijdsklasse 25-54 jaar. Uit onze analyse blijkt dat deze globale cijfers een misleidend beeld geven omdat ze sterk onderhevig zijn aan het gewicht van twee grote bevolkingsgroepen: enerzijds de jonge vrou-

---

14 Er zijn aanwijzingen dat ook het onderwijsniveau hierbij een rol speelt. Lager geschoolde vrouwen, die doorgaans een lagere werkzaamheidsgraad hebben dan hogergeschoolden, zouden in de leeftijdscategorie 45-54 jaar namelijk sterker vertegenwoordigd zijn in de groep vrouwen zonder kinderen omdat zij op vroegere leeftijd kinderen hebben gekregen en hun kinderen dus ook vroeger het ouderlijk huis verlaten. Zie Hoge raad voor de Werkgelegenheid (2002), deel II, p. 108.

wen met kinderen die een bijzonder hoog werkzaamheidsniveau behalen en anderzijds de oudere vrouwen zonder kinderen die een extreem lage werkzaamheid optekenen.¹⁵

Uit de analyse kwamen een aantal typische patronen van arbeidsdeelname van Vlaamse vrouwen op de arbeidsmarkt anno 2000 naar voren.

Zo profileert de *jongere generatie moeders* (25-34 jaar) zich in ons gewest bijzonder sterk op de arbeidsmarkt; het aandeel werkende moeders in deze generatie, met een baan die weliswaar vaak deeltijdarbeid inhoudt, overstijgt ruimschoots dat van de leeftijdsgenoten in de buurlanden. Terwijl in de drie buurlanden een deel van de niet-werkende moeders herintreedt wanneer de kinderen ouder worden, is dit in Vlaanderen niet of nauwelijks het geval. Daardoor verdwijnt de 'voorsprong' van Vlaanderen op de buurlanden in de middelste leeftijdsklasse (35-44 jaar). Aan het andere eind van de leeftijdskolonne (45-54 jaar) vallen Vlaamse vrouwen op door hun lage participatie; deze oudere generatie sleept de erfenis van het verleden mee, met een zeer beperkte arbeidsdeelname in alle gezinsposities. Een laatste en opmerkelijke vaststelling heeft betrekking op het arbeidspatroon van mannen in combinatie met hun gezinsleven: vanaf de leeftijd van 50 jaar blijken enkel de mannen met inwonende kinderen een behoorlijk werkzaamheidspeil te behouden; in de overige groep neemt het aandeel werkenden een flinke duik. Economische overwegingen die samengaan met de aanwezigheid van (studerende) kinderen, lijken dan ook een belangrijke rol te spelen in het uitredepatroon van Vlaamse mannen.

Cijferbijlage: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Cijferbijlage

Methodologie: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Methodologische bijlage

---

15 Jonge vrouwen (25-34 jaar) uit koppels met kinderen maken 31% uit van de totale groep vrouwen uit koppels met kinderen (25-54 jaar) en oudere vrouwen zonder (inwonende) kinderen staan voor 39% van de vrouwelijke bevolking zonder kinderen in de leeftijdsklasse 25-54 jaar.

